

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV

Nr. 37

16 SEPTEMBRIE 1923

În acest număr: Un semnal de luptă de „Țara Noastră”; Reîntoarcerea, poezie de Mihail Dragoș; Prea multe școli ungurești în Ardeal de Octavian Prie; Fanta de Eugen Boureanu; Cismarul și criticul său de Ion Gorun; „Revanșa” amiralului Horthy de Moise Nicoară; Avrămuș, o poveste adevărată de Oct. Popa; Cronica politică: Declarațiile d-lui general Averescu de Ion Balint; Gazeta rimată: Un guvern pe sprinceană de Emil Rozenhal; Insemnări: Minciuni ridicole, D-l Goldiș nu mai face politică, „Fascism”, Teatrul din Cluj, Paukerow caută ocupație, O ligă despre care nu se mai vorbește, În jurul valutei noastre, etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 8 Lei

Țara Noastră

Un semnal de luptă

În zbuciumata desorientare politică a Ardealului de astăzi a răsunat iarăși, deunăzi, o cunoscută trâmbiță de luptă. Chemarea ei hotărâtă, pornind tocmai de la granița apuseană a României, din marginea depărtată a mult încercatului Bihor, a strâns în jurul steagului, ridicat din nou deasupra mulțimei, cele mai alese forțe reprezentative ale acestui colț de țară. N'a mai fost de data aceasta, la Oradea Mare, obișnuita întrunire stearpă de propagandă electorală, în urma căreia nu rămâne niciodată altceva, după ce ecoul ultimelor invective s'a pierdut în fierberaa preocupărilor zilnice, decât o sgură netrebnică de desgust și descurajare. Ci, ostașii statornici și însuflețiți ai aceleiași credințe s'au înșirat în linie de bătaie la cel dintâi apel, arătând limpede și dela început rostul prezenței lor laolaltă. Partidul poporului din Ardeal a avut astfel prilejul să constate, după aproape doi ani de cumpătată așteptare, că e gata să pornească o puternică acțiune pentru redobândirea puterii, cu cea mai desăvârșită încredere în a sa izbânda sa finală.

Nu ni se poate aduce imputarea, că nu ne-am arătat în destul de răbdători față de actuala guvernare, — deși, nimic nu ne îndreptătea să ne facem vreo iluzie asupra ei. Dimpotrivă. Din primele zile, Ardealul a avut mult de suferit pe urma antipaticei incursiuni a nouilor veniți. Partidul liberal, pe care opinia publică din vechiul Regat îl înfierase în atâtea rânduri, era absolut inexistent dincoace de Predeal în momentul când s'a văzut chemat la cârma țării. Totul lua prin urmare caracterul unei nefericite improvizatii. În cluburile proaspăt instalate se aduna încetul cu încetul o legiune întreagă de bărbați compromiși, români renegați și transfugi politici, cari înfățișau, în afară de unele laudabile excepții, tot ce are Ardealul mai mediocru și mai dubios. Cadrele au fost completate, se înțelege, cu adaosurile disponibile

ale clientelei nesatisfăcute dela București și reprezentanții ei au fost ticluși peste noapte factori de răspundere și îndrumători ai acestei sărmâne provincii. I-am văzut și noi pe acești suspecți oameni de casă, pe acești nedorți protectori lipsiți de orice scrupul, pornind unul după altul să-și caute, cu hărta în mână, cercurile lor electorale, și străduindu-se să câștige, din sborul automobilelor, încrederea unui popor ale cărui necazuri nu erau în stare nici să le înțeleagă, nici să le tămăduiască.

Chipul cum s'au „efectuat“ alegerile generale, aici, nu l'a uitat nimeni. Cu absurde respingeri de candidaturi, cu odioase hoții săvârșite asupra urnelor, cu nedemne mijloace de intimidare a cetățenilor s'a plâsmuit Parlamentul fraudei și al teroarei, destinat să slujească drept reazim constituțional unui guvern nepriceput și impopular, a cărui cărmuire a ridicat pretutindeni o furtună întreagă de nemulțumiri. Era fatal deci, ca valul amărăciunilor să crească din zi în zi tot mai tumultuos și mai amenințător.

Alții au socotit că fac bine îndrumând barca lor rătăcitoare de-asupra acestor ape frământate, fără să știe unde merg, fără să-și aleagă tovarășii, fără să-și controleze, mai ales, cârmacii. Noi am făcut altfel. Partidul național însă, nedumerit el însuș asupra scopurilor sale, încercând pe rând toate căile, ba la dreapta, ba la stânga, a pornit fără să mai stea pe gânduri o violentă „campanie de răsturnare“, în care nici vorbele nu se mai cântăreau, nici mijloacele nu se mai alegeau. E de prisos să mai amintim pentru cititorii acestei reviste, — cu cari ne-am întreținut de-atâtea ori asupra buclucașei aventuri, — fazele prin care a trecut cărdășia naționalo-țărănistă, desfăcută astăzi, după o scurtă trecere de vreme, în mijlocul unor atât de veninoase imputări reciproce. Dela tiribombele din Cameră până la amenințarea cu revizuirea „pactului“ de unire dela Alba-Iulia, toate cartușele unei revoluții de bălci au fost aruncate, unele după altele, asupra guvernului dlui Ion I. C. Brătianu. Mulți români de bună credință erau profund îngrijați. La Șimleul Silvaniei se credea uneori, în mod serios, că pe trările Bucureștilor se pregătește o mare mișcare revoluționară, iar la Mizil, priviri emoționate citeau în gazetele independente din Capitală, că ardelenii nemulțumiți vor convoca Marele Sfat din 1918, punând de data aceasta grele condiții de conviețuire „oligarhiei“ vechiului Regat.

Asaltul a dat însă greș. Cartușele împușcate cu atâtea dărnicie s'au isprăvit. Muniția de tiribombe n'a fost suficientă pentru a smulge izbânda mult dorită, iar entuziasmul „opoziției unite“ de-atunci, — opoziția desbinată de acum, — a fost din belșug stropit de tulumbele pompierilor dela București. Solemna ședință a Marelui Sfat nu s'a mai convocat, lovitura de Stat pregătită la sala „Dacia“ s'a înmormântat în ridicol... Se înțelege, că alături de această mascaradă nu puteam să ne aliniem și noi rândurile noastre. Deci, am așteptat. Mai mult decât atât, cu riscul de a produce unele inexplicabile accese de bucurie în redacția „Viitorului“, ne-am ridicat cu toată impetuozitatea de care eram capabili, împotriva unei acțiuni de compromitere a unității naționale, ale cărei atacuri îndreptățite, împotriva unui partid politic, se

împleteau neconținut cu fulgerări de necaz împotriva țării însăși. Urmărind cu învierșunare această concepție cu totul primejdioasă despre metodele de a discredita un guvern neplăcut, partidul național s'a făcut vinovat de acte necugetate, cari treceau cu mult dincolo de țintă. E atât de adevărat acest lucru, încât e destul să reamintim aci, pentru cei ce tot se mai îndoiesc, toate ieșirile militante ale prea cunoscutului comitet de o sută din Cluj, dela abținerea dela încoronare până la nerecunoașterea Constituției, cari au slujit dușmanilor drept armă de propagandă împotriva noastră, ațâțând nădejdiile aceloră, și lăsându-le impresia, de-atâtea ori mărturisită, că Transilvania regretă așa de mult unirea cu „țigani” din vechiul Regat, încât revenirea stăpânirii maghiare ar fi privită ca o binecuvântată mântuire. Ne răsună încă în urechi îndrăsneața interpelare a deputatului Szilagyi în Camera din Budapesta, țesută toată din firele puse la îndemână de o declarație a d-lui Iuliu Maniu, și sunt de cea mai recentă actualitate războielile războinice ale amiralului Horthy...

Astăzi, partidul național s'a întors pe vechile sale poziții, mai izolat și mai inutil ca orișicând. Toată gălăgia și tot sbuciumul a fost zadarnic. Bătălia a fost pierdută, tratatele de alianțe au fost rupte, o cauză dreaptă a fost compromisă. Această cauză are însă nevoie de apărare. După aproape doi ani de cărmuire a actualului regim, Ardealul se vede orfan politicește, lipsit de o reprezentanță reală în Parlament, lăsat pradă experiențelor administrative de tot felul, aruncat sub furcile caudine ale unei imposibile situații economice. Ardealul nu poate rămâne în această stare de minoritate politică. Ardealul trebuie reabilitat.

Manifestația impunătoare dela Oradea Mare a dovedit că partidul poporului înțelege să răspundă acestei misiuni păstrând toată seriozitatea necesară și având viziunea clară a drumului pe care trebuie să meargă. Dl general Averescu, în scrisoarea citită la întrunire, a făcut un amănunțit bilanț al trecutului; acest bilanț este nespus de elocvent, pentru cine dorește să urmărească odată mai mult linia dreaptă a atitudinii noastre de până acum, și s'o așeze alături de tribulațiile partidului național. Președintele partidului poporului n'a uitat nimic. Nici scurta aventură a guvernului Vaida, nici îndârjita opoziție din Camera dela 1920, nici multiplele „pertractări” de mai târziu. Dl general Averescu a ținut să arate încăodată lumii din Ardeal motivele pentru cari în lupta pe care o începe, partidul poporului nu se găsește lângă partidul național. Și a îndeplinit această operă de lămurire a de-aproapelui cu toată seninătatea și cu toată răceala analizei desbrăcate de orice pasiune.

Întrunirea dela Oradea Mare a demonstrat însă și altceva. Ea a risipit definitiv o legendă întreținută cu o încăpățanată stăruință: a distrus povestea despre „inexistența” partidului poporului în Ardeal, dovedind că această organizație politică nu reprezintă numai o imprevizionantă forță populară, ci cuprinde în cadrele ei solide toate elementele capabile să ofere, ele singure, fără niciun adaos, chezașia succesului râvnit. În această privință, pentru a arăta pe ce fel de falșificare

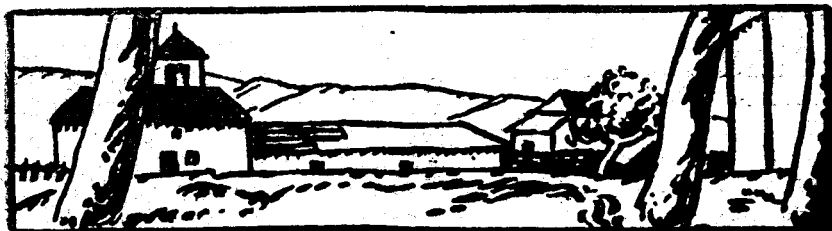
se clădește zestrea politică a adversarilor noștri, e deajuns să spunem de pildă, că, numai în Bihor, în afară de cea mai bună parte a intelectualilor de seamă ai județului, sunt înscrși în partidul poporului marea majoritate a preoților și toți protopopii bihoreni. Și nu e numai o întâmplare, că de-aici din apropierea hotarului cu Ungaria, s'a dat semnalul de luptă. Acest ținut urgisit suferă ca niciunul altul de urmările nefaste ale unui regim impilător. Aici s'au revărsat, din partea oamenilor guvernărei actuale, cea mai vitregă nepricepere și cea mai jicnitoare brutalitate. Dar, tot aici, în această parte a românismului, unde rănille trecutului dor la toate închieturile, ideia integralității naționale trebuie sădită mai adânc în suflete, ca un stâlp de graniță, pe care nimic nu e în stare să-l doboare...

Urmând deci unor îndoite preocupări, acțiunea partidului poporului în vederea apropiatei guvernări care-l așteaptă, se înfășoară dela început în această flămură călăuzitoare. Cheltuială zadarnică de vorbe mari n'am făcut niciodată. Nervozitatea opoziționiștilor înăcriți n'am cunoscut-o nici o clipă. În calmul unei judecăți neturburate de furie sterilă, ne-am netezit câmpul activității viitoare, adresând fără șovăiri și fără exagerări, un permanent apel la cerebralitate, pregătindu-se cu toată râvna pentru sarcina grea de mâine, și așteptând cu deplină încredere ceasul când lumea dela noi va vedea lămurit de partea cui e dreptatea.

Ceasul acesta se pare că a sosit. Anul trecut, congresul partidului poporului de Sibiu, în atmosfera de muncă pe care o crease cercetarea celor mai însemnate probleme actuale de guvernământ, a însemnat prima etapă în pregătirea unei renașteri politice a Ardealului. Anul acesta, adunarea dela Oradea mare indică făgașul pe care vom merge înainte.

Și suntem convinși că propriile noastre puteri vor fi îndestulătoare.

„TARA NOASTRĂ“

Reîntoarcere

Subt geamul unde-alături stăteam
In ceasurile noastre de visare,
Adus de dorul vremilor uitate,
Eu am trecut cu gene 'nrourate
Prin liniștita toamnei înserare...

Intreg norocul zilelor de-atunci
Mi-l răscolea grădina ta pustie
Pe când, sfios, cu degete de moartă,
Mă dojenea, încremenit în poartă,
Un firișor uscat de iasomie...

La geamul unde-alături am plâns
Induioșați de doruri fără nume,
O floare-albastră adormea, uitată,
Ca niște ochi frumoși și triști de fată
Plângând uitați și neștiuți de lume...

Și noaptea sură coborâ domol
Înfășurând în doliu recea ziuă
Iar vântu-ascuns în a perdelei cută
Mi-o flutura cu mâna-i nevăzută
Ca o năframă albă de adio...

MIHAIL DRAGOȘ

Prea multe școli ungurești în Ardeal

— Cum dispare un liceu minoritar —

În Șimleul-Silvaniei exista până mai deunăzi, alături de liceul român de stat, un liceu catolic al ordinului minorit. Acesta a încetat din viață, în zilele trecute, fără vre o formalitate deosebită. Călugării cari îl susțineau au luat hotărârea să-l suprimе fiindcă nu mai aveau posibilitatea de a-l întreține. L'au închis cu rezerva, că își mențin dreptul de a reveni asupra hotărârii, de îndată ce vor fi puși în situația de a găsi mijloacele de întreținere,— nevoia a unui liceu unguresc în Șimleu fiind indiscutabilă.

Nu ne vom ocupa cu frumusețile de formă, cari însoțesc actul de îngropăciune a liceului din Șimleu. Nici chiar de amenințarea, că în curând călugării vor reveni asupra hotărârii luate și-l vor redeschide. Aceasta nu o credem. Liceul nu se va mai redeschide, fiindcă acest lucru nu-l reclamă nimeni și nu-l justifică nimic. El a fost înființat ca liceu de propagandă ungurească, și dacă guvernele de pe vremuri i-au dat tot concursul ca pe încetul să înghită suflarea românească din Sălaj, — istoria cu implacabila ei sentință a pus capăt unei iluzii, care luase înfățișarea unei necesități culturale, reclamată de populațiune. Și când realitatea s'a pronunțat, că în Șimleu nu este nevoie de liceu unguresc, fiindcă nu sunt unguri acolo, călugării susținători zadarnic se vor mai trudi cu argumente, căci argumentul principal: numărul elevilor necesari pentru a susține o școală, le va lipsi.

A îngăima deci și pe mai departe o poveste care s'a isprăvit, este un lucru inutil și fără rost. Căci liceul minorit din Șimleu abia are în opt clase 134 elevi, dintre cari 56 catolici, 44 izraeliți și 33 reformați. Va se zică populațiunea școlară a unui liceu catolic o fac în mare parte elevi de altă confesiune. Și în nici un caz, cu 134 elevi nu se poate menține un liceu nici în „timpurile fericite” de-altădată. Perspectivele de viitor devenise așadară pentru acest liceu cât se poate de întunecate.

Dar, dacă avem un regret oarecare cu acest prilej, este feliul

ciudat, cum își ia rămas bun dela acest liceu nu ziar românesc din Ardeal, care într'o adorabilă inconștiență îi consacră un prim-articol. Bietul prim-articol aduce elogiul generațiilor vechi din Sălaj, cari au contribuit cu sume însemnate la înființarea și susținerea lui, fiindcă „*ținta principală a înființării acelei școli a fost pur și simplu răspândirea cunoștințelor universale ale culturii*“ și ceice răspândeau aceste cunoștințe universale au fost departe de „*preversa intențiune a desnaționalizării noastre*“.

Norocul nostru, că liceul a murit de inaniție și nu a fost închis de ministerul instrucțiunii. Ce de țipete am fi citit prin ziarele maghiare, că iar s'a închis o instituțiune culturală ungurească, și ce de memorande s'ar fi trimis către Liga Națiunilor, protestând împotriva modului barbar cu se tratează aici bieteile minorității!

Dar, spre marea noastră mirare guvernul a fost de data aceasta la locul său. Deși putea să aplice sancțiuni pentru o serie de însuficiențe, nu a făcut-o ci a privit impasibil la implacabilitatea situații lăsând să înceteze liceul, să moară de neputință, fiindcă devenise un anacronism în situația schimbată. Ce n'ar fi dat unii oameni, ca liceul să dispară de pe arenă prin voia guvernului, și cum nu s'ar fi așiat ca martirii unei cauze naționale maghiare?..

* * *

Nu am acorda nici o importanță dispariției liceului din Șimleu dacă nu ar justifica atât de plastic concepția noastră în cece privește școala minoritară.

Am spus de atâtea ori, că în Ardeal sunt prea multe școli minoritare. Cele mai multe au fost înființate în scop de propagandă ungurească pentru maghiarizarea neamurilor de alt graiu. Acestea, astăzi au rămas fără obiectiv și trebuie să dispară. Este un interes de stat și este și în interesul bine priceput al concetățenilor noștri maghiari. Ei trebuie să înțeleagă că preocupările lor culturale se mărginesc astăzi exclusiv la poporul lor. În drumul acesta îi va petrece toată toleranța noastră, iar statul român nu numai că nu le va pune nici cu obstacol în cale, dar îi va menaja cu toată bună voința. Dacă până în prezent guvernele nu s'au preocupat îndeajuns de aceste interese ale lor, este, că maghiari nu voesc să părăsească ideologia lor veche de „popor dominant“ în Transilvania și încearcă să se substituie vechiului stat unguresc prin menținerea și crearea de noi instituții culturale și economice, cari să le asigure dominațiunea sub altă formă.

Nu vom fi niciodată împotriva școlii ungurești acolo, unde numărul populației maghiare o reclamă, dar nu înțelegem să menajăm școli ca liceul din Șimleu, care nu a fost înființat pentru maghiari, ci a fost școală pentru desnaționalizarea românilor. Ar fi absurd să o susținem astăzi cu bani statului român! Maghiarii trebuie să-și dea seama de situația aceasta și să părăsească un teren unde nu mai au ce căuta. Astfel își vor ușura situația și ne vor da prilej, să primim cu bunăvoință la năzuințele lor culturale.

Cazul dela Șimleu le vor servi ca un memento. Dacă nu vor căuta un aranjament pacinic cu statul, vor trebui să privească, cum urmează alte școli, exemplul celor dela Șimleu și cum vor înceta pe rând liceele din Orăștie, Deva, Alba-Iulia, Aiud, fiindcă nu vor avea elevi, profesori și nu vor avea mijloace, pentru întreținerea școlilor acestora.

* * *

Cât privește politica statului român față de minorități, am susținut, că aceasta trebuie cristalizată pe cale legislativă. Măsurile excepționale și incidentale pot să aibă efect momentan, dar nu vor rezolva niciodată o problemă.

Pentru a reechilibra situația culturală din Transilvania ni se îmbie două soluțiuni. Sau închidem toate școlile de propagandă, cari nici din punct de vedere maghiar nu mai prezintă astăzi vreun interes deosebit, sau le constrângem să se mențină la nivel, conform prescripțiilor legilor, și privim cum se sting una după alta, ca liceul dela Șimleu.

Este o greșală politică, a te lăsa condus în astfel de chestiuni de impaciență sau intoleranță. Fiecare guvern vrea să mântue chestia școlară minoritară în 24 ore. Dar aceasta nu se poate. În chestiuni de natură culturală se lucrează cu o mulțime de necunoscute, cari fac ca guvernul să revină mereu asupra hotărârilor sale, modificând și revocând, iar oscilarea aceasta coboară prestigiul statului și menajează acțiunile contrare.

Rămâne formula a doua: calea evoluției normale. Aceasta este întotdeauna sigură și are darul să împace pe toți. În cazul acesta nu sunt nici porniri de dușmănie, nici apărare eroică, nici răi, nici buni, este dintele vremii, care rozde scoarța falsă, ca să iasă adevărul la lumină.

Acest din urmă metod este acela care va face dreptate în țara Ardealului. Acesta va deschide ochii celor vizați, ca să vadă că statul are mijloace de a face rânduială în țară, fără să recurgă la violențe care să dea prilej la reacțiuni inutile și nefolositoare.

OCTAVIAN PRIE

Fanta

Paznicul mă împinse pe ușa ce se isbi, în încuietorile-i grele, cu un sunet de fierărie veche. Lovitura ei vui lung, prin coridoarele scunde și boltite, ca un mormăit de câne bătrân.

Se înnopta. Afară era vânt și ploaia, — o ploaie mărunță, ce se cernea ca prin sită și râpăia înăbușit pe așoperișul de țigla.

În painj nirea înserării, ce învăluia odaia, se deslușeau mai multe trupuri, ca niște umbre răzimate de pereții din fund, lângă care se întindea un pat ticălos de închisoare.

Mi-era frig și-mi era frică.

Una dintre umbre se sculă și se îndreptă spre mine cu pași rari și grei. Îmi întinse mâna, — o mână aspră și noduroasă, ce-o prinsese pe a mea ca într'o strânsoare de clește.

— Pe mine mă chiamă Giovanni, ție cum îți zice? — și-și apropie chipul atât de tare de al meu, că, în nelămurirea odăii, îmi păru capul unui uriaș. Apoi urmă:

— Tu ce-ai făcut?

— Nimic! i-am răspuns.

— Nimic?... Bine, frate... bine!... Nici eu n'am făcut nimic! — Se gândi puțin. — Atunci se vede că nu mai aveai ce mânca?... Hm!... aici ai,... ai,... numai că... pânea e cam mică! — și își trecu mâna prin barba scurtă și rară.

Tăcu. Se întunecase de-abinelea. Prin fereastra mică și 'npătrătită de drugi groși de fier se zăreau, alungându-se, fanarele bărcilor, întretăind apa golfului. Fâșiile de lumină, svârlite de far, se rotiau mereu, desvăluind, pe-o clipă numai, malul de stâncă și bărcile încărcate cu vechituri.

— Ți-e somn, frate? — mormăi el într'un târziu.

— Nu! — îi răspunsei — și gândurile îmi fugiau la întâmplările cari mă aduseseră acolo.

— Bine, nici mie nu mi-e somn! — Și iarăși se făcu tăcere.

Se așeză pe pat. Cineva se mișca greoi. Mindirul de paie pârâi uscat...

— Dar câți sunt aici?

— Nouă, frate!... Cu tine nouă. — [Și, dupăce căscă lung, vorbi: — Uite, eu, tu, altul, doi nemți, un unгур, un sârb, un rus... Da, un

rus. Hâ! hâ! hâ!... A plecat să se bată cu Buri... Da, cu Buri, frate, cu Buri!... Dar, acum, ne batem noi cu păduchii lui... Are o mulțime. Sangué!... — și italianul izbi, furios, cu pumnul în masa pe care se întinsese.

Cineva mormăi supărat!

— Taci, că teucid! răcni Giovanni.

Celălalt, bolborosi ceva într-o limbă neînțeleasă.

— De unde ești, frate? — mă întrebă tovarășul.

— De departe! — și suspinau cu gândul la locurile acelea.

— Daa?!... de departe?... Și eu sunt de departe! — Se întoarse cu fața spre fereastra prin care scăpătau, din când în când, fâșiile de lumină ale farului.

* * *

Ploaia și vântul creșteau mereu. Frământarea valurilor se auzia din ce în ce mai tare. Părea că ai fi închis, undeva, în tainițele pământului, toate nesfârșitele cirezi ale celui mai bogat craiu nomad, și prin vre-o hrubă uriașă, le-ai fi împins, spre întinsurile lumii, mugind nebune de spaimă și întărătare.

Sirena urla în răstimpuri.

Innăuntru stăpânia un aier cald, greu, acru. — Simțiam că mă prinde moleșiala. Mă apropiam de geam și-mi lipii fruntea de sticla rece. Pe luciul ei apa ploaiei curgea în încrețituri rezezi.

Fulgera — și'n sclipirile de-o clipă, se deschidea jos, sub fereastră, adâncimea groazănică a unei guri de balaur, în fundul căreia valurile se frământau ca mii de limbi.

Orașul, cu luminile abia ghicite, se nșiruia jos, de-alungul țărmlui, sub stâncile închisorii. Părea a fi trupurile negre ale unei haite de lupi — cu ochii strălucitori de furie și foame...

Italianul se sculă, încet, și se alătură de mine. În lumina unui fulger, îi zării ochii negri, așpri, dar înnecați de lacrimi. Oftă lung. Apoi vorbi mai mult sie-și:

— Așa era și-atunci! — și iar tăcu.

Priviam amândoi în întunericul orb, pe care par'că nici luminile farului nu-l mai puteau străpunge.

Tramontana devenise uragan. Răcnetul firii acoperise, cu totul, chemările santinelilor de pe metereze.

Fulgerile se repetau cu repeziciunea scânteilor unui amnar uriaș. Marea și cerul își uniseră mâniile într'un urlat neîntrerupt, sălbatic, înfiorător.

Nu știi dacă mai aveam putere să gândesc la ceva. Nu era teama — ci, doar cucernicia neputinții, ce-o naște nimicnicia ta, în fața colosului răzvrătit, — împietrirea simțurilor și gândurilor care nu mai pot înțelege...

Într'un târziu mâna lui se lăsă grea, fierbinte, pe umărul meu:

— Uite!... Ascultă!... Așa era și atunci...

— Când?

— În noaptea ceia... Tu nu știi! Ești de departe!... Și eu sunt de

departe, tare de departe! — și glasul i se făcuse sălbatic, ca furia clocotitoare de dincolo de zăbrelele închisorii.

Mâna i se desfăcu de pe umărul meu — pe când vorbe repezi, neînțelese, ieșiau uscate, scrijălate par'că, din gâtulejul zugrumat de durere altovarășului. Glasul îi scăzu, apoi, într'un murmur întrerupt. — Trupul i se prăvălii greoi pe patul, care trosni sub apăsarea bruscă.

Priviam, dar nu vedeam, — auziam dar nu înțelegeam. De pretutindeni întunericul, ...izvorul atâtor întrebări.

Ce spunea firea într'atâta haotică frământare? Ce muncia sufletul într'atât zbucium?... Dar — pe când clocotul de-afară creștea într'o fierbere nepotolită — zbuciumul sufletesc, dinnăuntru zidurilor, muria într'un plâns ușor, suspinat, ca al unui copil ce stă să adoarmă.

Trecu mult. — Mă gândiam. La ce? — nu știam nici eu — dar vâlmășagul gândurilor nu-mi dădea pace s'adorm.

În preajmă, aceiași larmă, care scădea par'că. Furtuna începuse să se ogoaie. Ca niște păreri, chemarea santinelor prindea să se deslușiască, arare.

Tovarășul se mișcă și oftă îndelung. Nu dormia, nici el. — Se sculă încet și mâna lui îmi prinse pulpana hainei. Mă trase lângă el. Șezu câțva timp tăcut — apoi vorbi:

— Frate, uite, nu mai pot!... Mă strânge de gât?... Mâni dimineață mă duc să spun? — și tăcu.

— Ce să spui?... Cui?

— Lasă!... Am să spun... La ce să mai ascund?... Tot o să se afle. Eu i-am omorât!... Mi-am făcut dreptate!...

— Pe cine? — întrebai — și, fără să vreau, mă depărtai puțin.

— Stai aici, lângă mine. Ție nu-ți fac nimic! — Ce am cu tine?... Tu nu mi-ai făcut nici un rău... Și, poate și tu ai suferit! — Oftă iarăși. — Și apoi, eu nu pot ucide nici un vierme... A! Sanguel!... dar pe ei i-am omorât!... Nu cu mâna... nu eu!... Dumnezeu i-a prăpădit!... Mi-a tăcut dreptate!...

— Bine, dar pe cine? făcui nerăbdător.

— Pe cine?... Uite pe cine... Istoria nu-i lungă... Nu!... E scurtă — ca și răzbunarea Madonei!... O! și ea a iubit pe Crist, și oamenii i l-au răpit!...

Italianul se dădu mai aproape. Păru că privește îndărăt, la cei ce dormiau pe patul lung și urmă:

— Eu m'am trezit singur, la o mătușă, care avea o barcă veche, pe care-o închiria pescarilor. La ea am crescut, până am putut pleca și eu, pe nopțile liniștite, la pescuit... la larg.

O! mătușa era tare rea!... Noaptea spre zori — când bărcile, grele se întorceau în golf — ea mă scula cu vorbe rele, cu înjurături, cu palme. — „Scoală, trântore!... Dormi?... — Eu te hrănesc, te 'mbrac, și tu dormi?... Ce îmbrăcăminte?... Flanșele ca acele pe care le lepăda Ordi — luntrașul cel idiot — ce se plimba dealungul țărmului, cerând pomană dela domnii cari veneau dela Messina ori Taormino... Și, porneam la furat!... Era pește mult. Pescarii, obosiți, lăsau încărcăturile la țărm. Plecau să se răcorească la Vadori — cantinistul...

Frumoasă femeie avea Lodi ăsta. Dar și mare bețivan... El bea cu marinarii și femeia se mânia — se mânia așa de tare... că pleca zile întregi — iar când se întorcea era palidă... și așa de obosită...

Dar asta-i altceva!

Eu am crescut la mătușa, până n'a mai închiriat barca. Plecam singur cu ea. Pe-atunci muri și bătrâna Forbetta. Rea femeie, — de multe ori mă bătuse...

Oamenii nu-mi ziceau de cât *scialaquatore*,... știi, hoțul!... Nu mai puteam sta acolo. Plecai. Am intrat în slujba unuia Troni, — Giacopo Troni din Siracuza. Rău om — și crud. Era bogat, putred. Avea o mulțime de bărci, și bea crunt. — Când venea acasă îi bătea pe toți, — mai ales pe Fanta. Frumoasă era fata asta a căpitanului. Avea ochi negri, iar fața-i era pârguită ca zmochina căzută din pom... Și toți știau de frica lui. Venea beat și era crunt om.

Eu tăceam și-mi vedeam de treabă. Pe mine nu mă bătea — dar de la o vreme, ași fi vrut să mă bată. Mă dureau toate palmele ce i le dădea Fantei... li spunea și vorbe grele... *puttana, sboccata!*... Era rău om, căpitan Giacopo.

Ca să nu văd, plecam mereu la larg — chiar dacă nu-mi venia rândul meu. Când mă întorceam, Fanta era plânsă și-mi era milă.

Odată, stam pe năvoadele strânse. Din deal venia căpitanul Troni. Era înfuriat grozav. Când a ajuns în prag, s'a uitat în toate părțile. Nu era nimeni. Fugiseră cu toții.

El a stat acolo, așa — apoi a răcnit: — Hee! o iaa!... Era tare înfuriat. S'a uitat la mine. Eu l-am privit lung. Mi-am scos pipa din gură și l-am întrebat:

— E, căpitane, nu-i nimeni? Du-te și mai bea. Când te-i întoarce, vei găsi pe spatele cui să te desmeticești!

El s'a înfuriat mai rău, și-a răcnit și mai groaznic:

— Heee! o iaaa! — și-a intrat innăuntru.

De-acolo am auzit răcnetele Fantei. Am sărit. M'am năpustit în casă. Căpitan Giacopo lovia pe fică-sa, și-i spunea vorbe urâte... Mi s'a înnegrit înaintea ochilor și m'am repezit.

— Să nu mai dai! — am spus.

El a început a râde și-a lovit-o din nou.

— Să nu mai dai! — și-am scos cuțitul — un cuțit lung, cu care ucideam peștii cei mari, când se sbăteau prea tare în barcă.

Troni a prins să rădă iar — dar, când a voit să dea iarăși, i-am pus mâna în gât și-am ridicat cuțitul.

El a făcut ochii mari, s'a uitat la mine și-atât a spus:

— Bine! — și-a plecat.

Când m'am uitat înapoi, Fanta fugise.

Seara ne-am întâlnit în golf. Deslegam funiile bărcii, iar ea trecea spre grădini. Era o lună plină, mare. Dela larg sufla un vânt cald — trebuia să înceapă, incurând, *Sirocco*.

Fanta se opri, apoi se apropia. Îmi luă mâna. Avea o mână mică, moale... Ochii îi lăcrămiau. Îmi spuse încet:

— *Ringrazia, Giovanni!* — Și plecă.

Hei! Tu nu știi. Ce să știi tu?... Ești de departe. N'ai de unde știi cât de frumoasă eră Fanta!... Cât ne-am iubit noi!... Totdeauna, seara, eu ședeam pe barca răsturnată pe nisipul cald, — ea trecea spre grădini, și-mi spunea încet:

— *Buona sera, Giovanni... Che fai?*

— *Grazia, bene, signorina!* — Și Fanta pășia înnainte, agale, legănându-se ca un val ce stă să bată stânca țarmului.

Noi ne-am iubit mult — aproape doi ani. În fiecare seară Fanta se plimba spre grădini și, de fie-care dată, îmi dădea „noapte bună“.

Căpitanul Troni n'o mai bătea, — dar, când trecea pe lângă mine, atât zicea:

— Hm!... bine! -- și plescăia ciudat din limbă.

Odată am plecat pe mai mult timp la larg. Când m'am întors, căpitan Giaccopo m'a privit rânjindu-se și mi-a spus:

— He, Giovanni, Fanta se duce... A cerut-o... de la Taormino, meșter Dallio.

Atât am spus:

— Bine! — și-am plecat.

Ei! — dar asta-i altceva! Ce știi tu?... Ce-ți pasă ție?... Vezi, frate, când au pornit — în noaptea nunții — eră o furtună groaznică. Vântul răscolia marea până'n măruntaie... Și toți erau beți.

Căpitan Troni și meșter Dallio răcniau să se dezlege funiile. Voiau să se pună'n price cu marea. Fanta plângea. Numai ea își dădea seamă de mânia apei, — și se uita la mine cu ochii buni și rugători, ca'n seara cea, de demult.

Eu n'aveam nici o putere, — și-au plecat.

Am stat așa, mult. Vântul creștea. Valurile azvârliau, departe, pe mal, bucăți de spumă grea, murdară... Atunci mi-am adus aminte că trebuia să trecă pe lângă *punte*... Strașnici stânci mai erau și acelea! Nu se vedeau de supt apă, — și multe bărci au despîcat. — Știi?... ca un cuțit, așa le tăiau.

M'am cutremurat! Departe se zăreau luminile bărcilor, pierind și ridicându-se pe creștelele valurilor... Mergeau într'acolo!

Am intrat în casă. Căpitanul avea un felinar mare, de vânt. L-am luat și-am eșit. Fugiam. Ce era în capul meu, în inima mea, nu știu. Vedeam primejdia ce-o păștea pe Fanta și-mi venia să plâng.

Zoriam și mai tare. Poate își dădeau sama că pierduseră drumul și că moartea-i trage spre pieire. Dacă le arătam țarmul, puteau scăpa. Acolo era dos bun, și golful, aproape închis, strângea marea cu brațe vânjoase, potolind-o.

Dar tot atunci mi se năzări rânjețul căpitanului Troni.

— „He! Giovanni, — Fanta se mărită“. Vedeam, parcă, și brațul meșterului, nesigur de beție, căutând mijlocul Fantei... Și așa fi voit să se întâmple ceva!

Pe țarm, drumul era drept și scurt. Stâncile acoperiau pe-alcurea, vederea.

Furtuna creștea grozav. Era un uragan ca acum. Când mi s'a

părut că zăresc, printre coline, vârful Etnei, mă îndreptai spre mal. Acolo trebuia să fie golful, de dincoace de „puntea”. Dacă le arătam lumina din golf, bărcile ar fi scăpat, călăuzite spre mal bun.

Nu vedeam la doi pași, — doar, din când în când, câte-o lumină a bărcilor, ce se luptau cu valurile.

Mă sui pe un dâmb. Se zăria lupta năvilor de-a face „cap” golfului. Privii împrejur. Noaptea era neagră ca cerneala. Mi se păru că mă înșelasem. „Punțile” îmi veniau în față, trebuia să le am de-a dreapta.

Atunci nu știu ce s'a mai întâmplat cu mine. În inimă mi se zbăteau două puteri: dragostea Fantei și ura meșterului. Și am deschis felinarul.

Nava căpitanului avea cinci lumini. După o jumătate de ceas le zării, parcă, îndreptându-se spre mine. Inima-mi bătea groaznic. Scăpau ?

Dar, după puțin luminile începură a se clătina, — apoi se împrăștiară. Întâi două, patru, până nu mai văzui nimic.

Marea urla vajnic. Ședeam zăpăcit. Înălțam felinarul cât puteam de sus, dar nici urmă de lumină. Bărcile nimeriseră „puntea”.

Spre zori furtuna încetă. Marea mugia ca un taur obosit în curse. Spuma umpluse țărmlul cu un strat alb, lipicios.

În fața mea se'nvolburau valurile, de-asupra „punții”.

După patru zile apa zvârli la mal câteva trupuri. Printre ele era și Fanta. Parcă dormia, obosită, după nuntă. Numai beteala îi lipsia.

Dimineța tovarășul ceru să fie dus înaintea șefului temniței.

De-atunci nu l-am mai văzut. Il închisese singur, aiurea. Aveau să-l trimită spre Sicilia.

... Când ne scotea, la amiază, în curte, treceam pe lângă celula lui. Dinnăuntru venia ca o plângere ușoară. Era un cântec molcom, ce avea cuvinte frumoase, — pe care le-am uitat acum. Paznicul spunea că le scrisese Giovanni, pe pereții celulei lui... Era povestea dragostei aceleia senine și ucigătoare, ca și cerul Siciliei ce-o adăpostise.

EUG. BOUREANUL.

Cismarul și criticul său

Mai demult, în Ciupercenii-de-vale, oamenii umblau mai mult sau mai puțin încălțați. Unii purtau cisme, alți bocanci, pantofi, ghete de diferite calități, forme și tăieturi, — cei mai mulți opinci. Considerația de care se bucurau, în lumea socială ca și în cea politică, era și ea în raport cu încălțăminta ce purtau. Niciodată primarul comunei nu și-ar fi putut închipui un consilier încălțat altfel decât cu ghete cu nasturi, și odată unul a și fost dat afară din consiliu, și chiar din partid, numai fiindcă purta ghete cu elastic, ceea ce dovedește o mentalitate inferioară și o educațiune mediocră. Primarul însuși nu trăgea în picioare decât ghete cu șireturi, negre iarna și galbene vara, ceea ce-l deosebia de administrații săi mai mult chiar, și mai sigur, decât semnele numeroaselor decorații ce-i înfloreau la butoniera redingotei.

Erau pe atunci destui cismari în comună și toți își vedeau de treabă. Erau și cărpaci printre dâșii, nu-i vorbă, — dar trebuiesc și de aceștia pentru lumea mai sărăcuță, care nici nu știe prețui, chiar dacă ar putea să-și plătească, o încălțăminte mai fină și mai artistic croită. Se confecționa, de, marfă nu numai pentru toate pungile, dar și pentru toate gusturile; și toată lumea era mulțămită; și nimeni nu se gândea că lucrurile puteau să se schimbe și să și iasă din această a lor bună și firească rânduială.

Iată însă că într-una din zile i-se urăște unuia dintre cismari cu meșteșugul; — poate unde nu prea-i mergea negoțul, nefiind destul de meșter la potriveala măsurii. Odată numai ce-și aruncă cât col uneltele meseriei, desbracă șorțul, își potrivește la loc mânecile sufocate, dă cu piciorul în scăunelul cu trei picioare, îmbracă haina, își pune pălăria, ia bastonul și o pornește raița pe uliță.

Merge el așa, până ce dă de o altă cismărie. Înăuntru meșterul asuda de mama focului, ridicând într-una mâinile în sus, cași când ar fi chemat cerul mărturiei trudei sale. — Haha! isbucnește deodată cel de afară, sgâindu-se pe ușa deschisă; ia uită-te cum a croit-o de strâmb! N'o mai coase așa, dă-o dracului, că ne compromiți meșteșugul!... Și nu vezi că ai făcut una mai mică și alta mai mare?... Pe urmă mai umbli și cu șoalda; calapodul l-ai șterpelit; jumătate talpa e de mucava... Am să te denunț opiniei publice...

Cismarul stete o clipă locului din cusut, dete să prună mâna pe ceva, dar criticul o sbughi mai departe, — și iată-l acuma înaintea altei cismării, amănunțind și aci câte cusururi toate, pe cari numai el le vede, ori își da aerul că le vede. — Și așa din loc în loc, isgonit de colo și întorcându-se dincoace, iată că nu mai aveau pace și liniște meșterii de gura celuia.

La început i se împlăteau fălcile cam de unul singur, dar apoi lumea, curioasă de tot ce-i gălăgie, ocară sau sfadă, a început a se aduna în jurul lui și a sta martoră la săcâelile cu cari ațâța pe meșterii ce urmau să-și vadă de treabă. Și cum tot mai mult îl făcea haz și-i era amintiri mulțamitoare, răsplătindu-l pentru petrecanie, ce s'a gândit dela o vreme un alt cismar? — Știi că e mai ușor meșteșugul ăstuia? Hai și l-oi încerca și eu. Până când să tot asud ici pe scâunel, cu suld și cu ciocanul, și să mai stau și sub ploaia ocărilor măscăriciului ăstuia?...

Apoi să-l fi văzut pe urmă pe ăstălalt, că l-a lăsat hăt departe pe cel dintâi. Ucenicul adesea își întrece dascălul, dar apoi nu puțin l-a îmboldit și necazul pe care l-a strâns, câtă vreme trebuise să tot asculte la ăla și să tacă. Acu își răsbuna și dânsul — asupra altora.

N'a trecut mult, și după acest al doilea s'a mai îndemnat și un al treilea. Apoi tot așa, încetul cu încetul, Ciupercenii-de-vale s'au golit de meșteri și s'au umplut de critici.

Rar acuma, cismar care să-și mai vadă de treabă. În schimb, de critică s'au apucat și cei ce toată viața lor habar n'au avut de cismărie. Ei mai ales fură cei ce n'au mai voit să se împace cu formele vechi: — La ce folosește călcâiul la gheată? Și carâmbul la cismă?... Și mai la urmă chiar talpa? Mai înțeleg talpă la opincă, fiindcă opinca e talpa țării, dar la ghețele cu bize?... Și de ce oare nu s'ar pune și la pantofii carâmbi? Cuiele să se bată pe din afară, și bocancii să fie scobiți la degete! Șireturile să se încheie la o parte, iar nasturii sub picior! — „Forme noi!“ cu un cuvânt, — „forme noi“, aceasta să fie de-aci înainte lozinca cismăriei.

Critici-cismari, mai bătrâni, zâmbeau la zelul agiamiilor. Ei o luau bătrânește, mai pe de departe; scriau tratate despre cismărie; de pildă:

„Ne propunem ca în acest studiu, relativ la evoluțiunea cismăriei, sa arătăm fazele prin cari a trecut această artă dificilă, din cele mai vechi timpuri și până în zilele noastre. — Și mai întâi o întrebare: Ce scop are arta cismăriei? Ea urmărește încălțarea oamenilor prin confecționarea în anumite feluri a pielilor tăbăcite. Cari sunt aceste feluri, și câte varietăți de piei tăbăcite pot să existe, — iată care va fi obiectul primelor noastre cercetări“...

Opere foarte savante, mult premiate și puțin citite, au început a se scrie pe astfel de teme. Ba se întemeiat și o mare Academie de cismărie, care prezintă această originală particularitate, că nu făcea parte dintr'insa niciun cismar.

Totul, astfel, începuse să concureze în Ciupercenii-de-vale ca arta cismăriei să nu mai aibă nici un mister pentru nimenea, — ceeace firește avea drept urmare ca din moment ce toată lumea era îndrep-

tăpită să creadă că ar putea s'o practice, în realitate să n'o mai practice aproape nimeni.

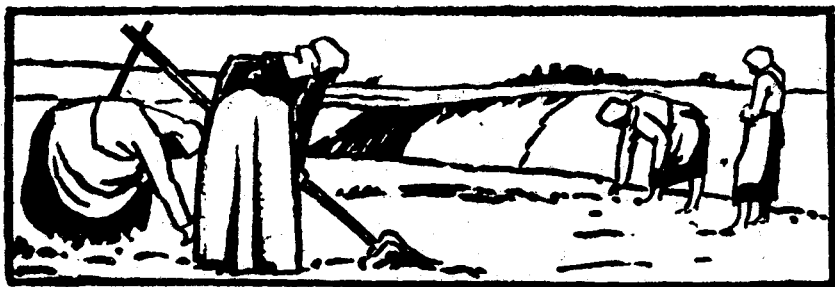
Și deci, în chip tot atât de firesc, a început să li se bănuiască puținilor cismari ce au mai rămas, că de ce mai reclamă plată pentru munca lor? Auzi ce înjosire a artei! Unul din criticii de frunte ai cismăriei a avut o vorbă menită să rămână: „Când mă gândesc la un cismar care lucrează pentru parale, mi-l închipui într'o mână cu ciocanul, iar cu cealaltă cântărind gologanul“. Auzi, cismărie și leafă, simbrie, chenzină! Înțeleg să ia apunțamente, onorarii, diurne, un profesor, un profesor de cismărie chiar, un avocat, un deputat, un senator, — dar un cismar, câtă vreme mulțămită extensiunii ce prin critică și catedră s'a dat dezvoltării acestei arte, ea a ajuns la îndemâna lumii întregi, cel mult ca o ocupațiune secundară?!... — Iar cei cari cu mai multă convingere, și chiar înverșunare, propagau aceste dezinteresate și nobile principii, erau bineînțeles proprietarii de magazine de încălțăminte.

Alții, de principii contrare, au inventat teoria „cismărismului“. Ce era aceasta?! Era cerința imperioasă de a se vorbi întotdeauna cu simpatie despre cismari. — Cum? Chiar și când cismarul ar fi un bețiv, un lenș sau un porc-de-câine? — Da, și atunci, — căci trebuie să știți că în orice caz, și oricum, vina nu poate fi decât a... mediului social. — Dar, pentru ceilalți nu e acelaș lucru? — Nu, fiindcă ceilalți... sunt chiar acest mediu social. Va să zică...

Va să zică tot așa, unii certându-se într'un fel, alții sfătoșindu-se în altfel pe spinarea bieteii cismăriei, au ajuns până în cele din urmă Ciupercenii-de-vale să vadă și pe cel din urmă meșter depunând sula și ciocanul și mergând să îngroașe ceata criticilor, sau retrăgându-se frumușel la o parte, ca măgarul despre care se zice că nimeni n'a putut să descopere vr'odată în ce loc își lapadă potcoavele.

A rămas satul fără cismari. Și iată, de atunci umblă oamenii din Ciupercenii-de-vale atât de scandalos de desculți. Dar cel puțin n'o să se poată spune și despre ei, ca despre locuitorii de prin alte comune, că sunt vite — încălțate.

ION GORUN

„Revanșa“ amiralului Horthy

— Un provizorat care se prelungește prea mult —

În momentul când primul ministru maghiar, dl conte Bethlen, se pregătește să reia convorbirile cu reprezentanții Micei Antante pentru obținerea unui împrumut care să salveze Ungaria dela o ruină sigură, amiralul Horthy a crezut că poate da un mic ajutor pentru buna reușită a acestor tratative, și a rostit la Karcag o cuvântare menită să producă multe încurcături guvernului său. În Adunarea națională din Budapesta, cunoscutul deputat „ebredist“ Ștefan Friederich a anunțat o interpelare în această privință, dar nu i s'a permis să citească textul discursului buclucaș. Același lucru l-au pățit de altfel toate gazetele din Ungaria, cărora li s'a impus o tăcere absolută în jurul rășboinicei ieșiri a neastâmpăratului locatar al palatului regesc din Buda. Prin intermediul gazetelor din Cehoslovacia, știm însă despre ce e vorba.

Amiralul Horthy a înființat, nu de multă vreme, o nouă asociație patriotică, *Capitolul eroilor*, alcătuită din toți soldații și ofițerii maghiari, cari s'au distins pe front în timpul rășboiului. Organizarea acestor noi legionari ai ideii de revanșă nu prea e complicată. „Eroilor“ săi, amiralul Horthy le-a făgăduit pământ și le va da și arme, cerându-le în schimb un singur lucru: să mențină neconținut disciplina militară, și să fie gata oricând. să sară și să apere „ordinea socială creștină din Ungaria“. Acestor noi „fasciști“ împrorietăriți li s'a adresat, deunăzi, amiralul Horthy, încurajând în sufletul lor cele mai imposibile speranțe în reînvierea Ungariei de altădată.

— „Suntem siguri, a spus amiralul Horthy, că din *Capitolul eroilor* va naște o putere ce va reînvia vechea glorie a soldatului maghiar și o va face invincibilă. Cu o disciplină neclintită și cu sprijinul marilor națiuni din lume ne vom recăpăta iar puterile spre a persista în marea problemă națională a refacerii Ungariei neîmpărțite. Marile națiuni Anglia și Italia au și recunoscut că pacea și ordinea în regiunea

țărmlui Dunării nu sunt cu puțință înainte ca Ungaria de altădată să fie refăcută. Cuvântul lor se va dovedi mai puternic decât intrigile micilor noștri dușmani cari nu se împacă între ei și se unesc pentru moment numai de teamă în fața maghiarilor“.

Urzeala iluziilor absurde e, după cum se vede mai mult decât ridicolă: Anglia și Italia, lucrează din răsuputeri pentru idealul „patriei maghiare unitare“, iar popoarele Micei Antante, România, Serbia și Cehoslovacia, însumând o populație de 50 milioane locuitori sunt „micii dușmani ai Ungariei dintre Dunăre și Tisa...“

Dar, amiralul Horthy nu s'a oprit aici, ci, intrând mai adânc în larma visurilor, a continuat:

— „În mijlocul nostru trăesc mii de frați, cari au fost izgoniți din patria lor și nu așteaptă decât prilejul ca eroismul maghiar să-i readucă în patrie. Ţelul acesta îl vom și ajunge dacă va domni între noi unirea, dacă vom lucra conștienți de țelul ce-l urmărim și dacă nu vom urma politica de șovăire care nu este compatibilă cu temperamentul, maghiarului, ci vom rămâne neclintii pe calea dreaptă a ideilor creștine și naționale. Și atâta timp cât inima Ungariei și eroii maghiari vor rămâne alături de mine nu voi tolera ca să deviem dela această cale dreaptă. Vom avea destulă putere ca să strivim pe cei ce vor voi să întunece ideile naționale și creștine, care de la Seghedin și-au creiat cu victorie calea în câmpia maghiară. *Capitolul eroilor* va educa pentru această luptă eroi și va crea generații ce vor fi în stare să redea urmașilor noștri vechea țară glorioasă ce n'a părăsit Dunărea și este mărginită de masivul Carpaților“.

Astfel a sfârșit amiralul, perorația sa. Opinia noastră publică s'a arătat indignată, și cu drept cuvânt, de acest limbaj, de o umflată temeritate, iar ziarele românești au relevat această nouă dovadă despre completa lipsă a simțului de realitate care prezidează astăzi destinele Ungariei. Pricinele acestor stări de lucruri sunt multiple. În primul rând, de vină este însuși temperamentul maghiar, atât de lesne încrezător, atât de dezorientat, atât de inflamabil. Nu e mai puțin adevărat, însă, că ceea ce întreține agitația, ceea ce tulbură spiritele, ceea ce împiedică o revenire la realitate, este starea de provizorat în care se găsește astăzi Ungaria.

Ungaria, după cum se știe, nu mai e regat, dar nu e încă republică. Ce poate să fie deci, amiralul Horthy, care se poartă ca un monarh fără să-și fi pus în locul chipiului de marinar coroana sfântului Ștefan, și care își arogă prerogative de șef al statului, fără ca încrederea poporului să-i fi acordat în chip legal, rolul de prim-magistrat al țării?

În schimb s'a instalat pe înălțimea Budei, în somptuosul palat regal, într'un decor de adevărat domnitor medieval. Garda care-l înconjoară, este mai numeroasă și cu mult mai costisitoare decât a fost aceea a împăratului Frantz Iosef. Funcționari speciali se găsesc la „biroul Cabinetului“ și la judecătoria „Curtii“ meniți să ridice prestigiul „Inaltei Ilustrități“, — *Ö-Főméltósága*, — intitulare creată *ad-hoc*, cu un colorit arhaic...

Deși au trecut câțiva ani de când Ungaria actuală își conduce *independent* orînduelile interioare, în Adunările naționale cu caracter de Constituante, care dețin toate prerogativele legislative și ale suveranității naționale, — până acum nu și-a alcătuit Constituția nouă. Un motiv al acestei întâzieri semnificative pare a fi concepția morbidă a „teoriei coroanei sfântului Ștefan“, conform căreia Ungaria este „una și indivizibilă“, concepție propagată, se înțelege, cu o mare îndârjire de către „legitimisti“. Dealtminteri stărea de provizorat convine de minune actualilor guvernanți ai țării și mai cu seamă lui Horthy, care conform legei fundamentale din 1920 a fost ales „guvernor“ de Adunarea națională, vremelnic, până la promulgarea noii Constituții, chemată să decidă asupra formei de stat. Această lege fundamentală îi acordase lui Horthy drepturi restrânse față de Adunare, dar, după o jumătate an, drepturile i-au fost lărgite, sub teroarea chiar a „ebrediștilor“, înzestrându-l cu puterea de a disolva Adunarea. În felul acesta Horthy a ajuns stăpân pe orînduelile țării, având la dispoziție majoritatea ofițerilor din armată și formațiunile militare-clandestine pe care le-a trecut de-atâtea ori în revistă.

Totodată amiralul Horthy este cointeresat direct în întreprinderile comerciale neo-creștine „Ergon“, „Futura“ și altele, cari realizează profituri fantastice prin monopolizarea unor ramuri ale vieții economice ungare. (Zilele trecute s'a discutat în Adunarea națională panama-ul de grâu a institutului financiar „Futura“, care a prejudiciat statul cu 11 miliarde coroane la o singură transacțiune încheiată cu Elveția). Firește că Horthy întrebuițează sume fabuloase pentru propaganda lui proprie. Atât iarnă în palatul regal, cât și vara la castelul din Gödöllő, încearcă să câștige simpatia cercurilor înaltei aristocrații, a reprezentanților diplomați ai țărilor străine, precum și a înaltului cler.

Văzând însă amiralul Horthy, că aristocrația de sânge și plutocrația bancară, care exploatează și pe liberali ca și pe socialiști, constituie două serioase piedici pentru prelungirea provizoratului stăpânirii actuale, întreprinde la anumite intervale turneuri de inspecție în diverse regiuni ale țării. Prilejuri se găsesc multe. Când o inaugurare a „Ordinului Eroilor“: „Vitézi Szék“, când o organizare rurală creștină, expoziții, bălciuri, și așa mai departe. Discursurile rostite cu aceste ocazii, nu cuprind niciodată generalități banale, ci se încadrează în politica militantă, atingând totdeauna coarda națională, intransigentă, războinică. În Adunarea națională, unicul for unde se poate critica acțiunea guvernorului, se fac aspre aprecieri asupra „activității“ fecunde a lui Horthy, săvârșită în provincie. Totodată, se manifestă din partea opoziției radicale și socialiste o revoltă legitimă față de enormele cheltuieli ce se fac cu prilejul turneelor lui Horthy: se repară șosele de sute de kilometri, se vopsesc stâlpii de telegraf, și se angajează trăsuri și automobile pentru suita regentului. Aceste voci de nemulțumire conchid, că fastul dela curtea guvernorului Horthy costă în coroane-aur mai mult decât costa curtea regală de odinioară.

Discursul recent al lui Horthy, rostit la Karcag este numai un

moment strident în armonia de *tohuwabohu*, ce prezintă azi politica ungară. În statul major al vieții politice ungare se observă o diviziune de muncă: în publicitate guvernorul vorbește străinătății, în secret însă menajează aspirațiile „ebredeilor“. Bethlen se adresează permanent străinătății, accentuând nevoia de consolidare a Ungariei, și în sfârșit, Gömbös joacă în acelaș timp prin publicitate rolul de intransigent, dar în secret se orientează spre Jugoslavia.

Până când se va putea practica însă, politica aceasta care suflă și rece și căld din aceeași gură, care se străduiește să concorde aparența consolidării cu interesele de jaf ale „ungurilor cari se deșteaptă“, care propovăduiește revenirea la realitate, iar la Karcag proclamă iredentismul prin foc și sabie?! Prelungirea provizoratului va accelera antagonismul dintre aristocrație și gospodarii rurali, între proprietarii înstăriți cari refuză să plătească dările și între flămânziții funcționari, între funcționarii cu post și între cei congediați.

Regentul Horthy s'a arătat destul de abil până acum, în exploatarea acestei stări de nesiguranță, care a folosit atât lui cât și sateliților lui desperați; dar statelor vecine li-se impune datoria să curme situația actuală din Ungaria. Provizoratul acesta durează de prea multă vreme. O lămurire e absolut necesară.

MOISE NICOARĂ

Avrămuș

— Istorie adevărată de pe câmpia Ardealului —

În 30 Noembrie 1910 mergeam pe drumul care duce din Ludoșul de Murăș, din județul Turda-Arieș, spre inima câmpiei ardelen. Plecam cu o mare amărăciune din Ludoș. Ludoșul, odinioară înfreg românesc, azi e un centru străin. Oamenii bătrâni îți spun, că în stradele principale și în jurul pieții, înainte cu 70—80 ani erau casele românilor și abia vre-o câteva case ungurești. Acum, toate sunt în mâinile străinilor, deși Ludoșul e devenit de-atunci unul din cele mai însemnate centre comerciale ale Ardealului. Dar ce folos avem noi de-aici? Câte-va firme ungurești și o mulțime de firme evreești. Românii... Unde sunt românii?

Mă gândeam, la păcatul, pe care l'au săvârșit ai noștri, cari și-au vândut străinilor casele din mijlocul orașelului și ei s'au tras la moșiuța dela hotar sau și-au luat un locșor la marginea satului. Azi case mari și frumoase se ridică pe lângă piață și pe stradele principale, cu prăvălii, magazii și crășme spațioase. Că aparțin unui neam strein, se vede depe aceea, că Sâmbăta peste tot e încuiat...

Cuprins de aceste gânduri priviam frumosul câmp ce se deschidea înaintea mea, când întâlnesc mai multe care trase de câte patru boi voinici și mânate de români. — „Sunt în stare bună acești români, zic eu către cărașul meu. Uite, ce vite frumoase au“. — Nu sunt ale lor, mi-a răspuns cărașul. Sunt ale domnului Avrămuș“.

Privirea mi s'a oprit asupra unui grup de case și clădiri gospodărești, cari se ridicau nu departe, spre dreapta.

— „E hodaia domnului Avrămuș“, mi-a explicat cărașul. — „Dar cine-i domnul Avrămuș acesta?“ am întreat eu.

— „Un evreu foarte bogat“, a fost răspunsul. N'am mai zis nimic.

După o oră, am ajuns în comuna vecină, din care am apucat drumul spre comuna, care era ținta călătoriei mele. Pe hotar, la stânga, de pe o moșie, coborau care încărcate cu coceni de cucuruz. „Sunt

ale domnului Avrămuș“, îmi spune cărașul. Eu n'am răspuns nimic, ci mă gândiam la omul minunat, care răspundea la acest nume, ca neamțul de odinioară la Kanitverstanul lui. Eu știam, despre câmpia Ardealului că e un ținut românesc, când colo o găsesc în mână domnului Avrămuș, iar pe români îi aflu „biriși“ la domnul Avrămuș.

Intrând în comuna Săcalul de câmpie, cum coboram, văd venind pe alt drum dinspre hotar mai multe care la fel cu cele văzute în Ludoș.

— „Sunt ale domnului Avrămuș“, se grăbi a-mi spune cărașul.

În timp ce stăteam de vorbă cu vre-o câțiva oameni, cărora m'am prezentat ca viitorul lor preot, aud strigând de pe un deal cu un glas puternic, dar trăgănat: — „Cari n'au ieșit încă la dijmălit la tui!*“ la domnul Avrămuș, să iasă mâne, că cine n'o ieși își pierde partea“.

— „Ce Dumnezeu, am zis eu către învățătorul satului, din Ludoș până aci tot de Avrămuș am auzit.“

— „Dacă vei merge în comuna vecină, dacă vei merge la Năoiu și la Bogata, tot de domnul Avrămuș vei auzi“, mi-a răspuns învățătorul Moga.

L'am rugat pe învățător să-mi spună, cine e și cum a putut ajunge la atâta avere domnul Avrămuș și iată ce am aflat.

Înainte de 1870 a venit în Săcal, de prin Galiția se vede, un străin mai în etate, aducând în căruțul tras de o iapă albă un butoiăș de spirt și pe feciorul său Avrămuș, căruia i-a luat cu arândă o crâșmuliță în Săcal. După vre-o câteva zile tatăl a plecat lăsând pe fecior cu cuvintele: „No, dragul meu Avrămuș, dacă nu-i fi în stare să faci aici avere, atunci numai de ștreang ești bun“.

Și feciorul n'a fost bun de ștreang. Căci a făcut avere, nu glumă. Avrămuș era și un om bun. Vorbăreț, lingușitor, răbduriu și modest. Domnul Avrămuș da și pe bani, și pe datorie, beutura și mărunțișurile pe cari le avea de vânzare. Pe deasupra mai da și câte-o „pipă de tăbac“; ba la câte unul, care sta mai mult în crâsmă, îi da și de mâncare. Când i-se înmulția la câte unul datoria și omul nu avea de unde plăti în grabă, domnul Avrămuș era gata să facă și câte „un târg rău“, cum spunea el. Datorașul da lui Avrămuș o bucată de pământ și erau împăcați. Așa azi, așa mâne și Avrămuș a ajuns proprietar. Când la 1870 s'a făcut „comasarea“ pământurilor, domnul Avrămuș și-a ales locul cel mai depărtat de comună, de care se feriau românii. Și ce pământ! Pământ virgin, pământ bun, care nu cere gunoiu și care produce bucate multe și curate. Dar fiindcă era depărtat de comună și socotit ca pământ pustiu, nu-i mirare, că a primit Avrămuș cam de două ori atâta cât a avut. De aci încolo îmbogățirea lui Avrămuș a mers cu iuțeală vertiginoasă. Moșii la mai multe sate, case în Ludoș, bani și acțiuni l'au făcut pe Avrămuș cel mai bogat om în împrejurime. Săcălenii au sărăcit. Oameni odată bogați au ajuns „biriși“ pe moșia domnului Avrămuș.

*) Coceni de porumb

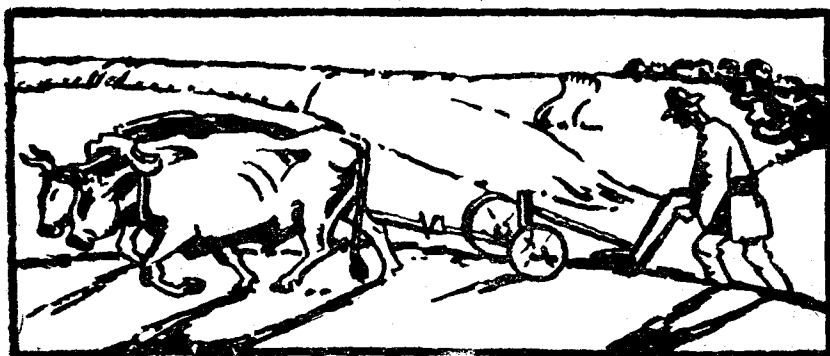
Cu timpul, domnul Avrămuș s'a așezat în Ludoș, iar cu administrarea moșiilor și-a încredințat neamurile. Domnul Avrămuș a fost învrednicit cu o viață lungă. A ajuns și a supraviețuit războiul, în decursul căruia averea i s'a mai mărit. În cursul scurtei revoluții din 1919 răufăcătorii l'au atacat însă într'o noapte, l'au bătut și i-au cerut bani. Ce le va fi dat, nu știu, dar, de frică sau de lovituri, la vre-o câteva zile a murit.

* * *

Și acum mă gândesc: Câți Avrămuși nu a avut și nu mai are Ardealul nostru? Ei vin tiptil, tiptil, scurgându-se din alte ținuturi, nedoriiți de nimeni, dar și neîmpiedicați de nimeni. Înainte de război, au venit aici câți au vrut, bine primiți de guvernele maghiare. În vremea războiului, au venit și cei cari n'au prea vrut, gonii de armatele lui Brusilof. Acum, în zilele noastre, tot se mai așează câteunul, cu butoiășul de spirt tras de iapa albă, prin sate sărace și nenorocite. Și noi nu zicem nimic, nu facem nimic. Știu comune de trei-patru sute de familii, unde sunt zece-douăsprezece crâșme. Se înțelege, nu toți crâșmarii aceștia, prelinși pe spinarea noastră de pretutindeni, ajung mari proprietari ca Avrămușul din Ludoș. Dar nici prea rău nu trăiesc printre țărani, pe cari îi storc de ultimul leu și de ultimul sâmbure de sănătate...

Nu se găsește oare niciun leac împotriva Avrămușilor acestora?

OCT. POPA

Cronica politică

Declarațiile d-lui general Averescu

Nu prea pricepem motivul pentru care scrisoarea d-lui general Averescu, citită în adunarea dela Oradea Mare a partidului poporului, a stârnit o atât de nepotolită satisfacție în gazetele honigmanilor și rozenthalilor dela București. Inteligenții protectori ai d-lui Iuliu Maeiu au văzut aici o ofertă de colaborare, și o tâlmăcesc în toate coloanele pe cari le patronează, ca pe o dovadă de slăbiciune. Rubrica reportajului politic e alimentată din nou de nesecata fantazie a obișnuiților comentatori.

Așa zisa „ofertă” a d-lui general Averescu e însă cu totul altceva. E o liniștită, dar aspră judecată, a întregii acțiuni de până acum, a partidului național. D-l general Averescu și-a motivat expunerea sa începând cu primele zile ale guvernului Vaida. Când s'a format acest guvern, către sfârșitul lui Noembrie 1919, d-l general Averescu a fost solicitat să primească ministerul de Interne și să dea sprijinul său formațiunii ministeriale de atunci. Președintele „Ligei poporului”, — partidul poporului nu se întemeiase încă, — a primit, punând aceste două condiții :

1. Unirea „Ligei poporului” cu partidul național, pentru a forma un singur partid puternic.

2. În primăvara anului 1920 să se facă alegeri nouă, la care să poată participa și grupările cari se abținuse la alegerile prezidate de guvernul d-lui general Văitoianu.

Dupăce d-l general Averescu a intrat în guvern, fruntașii partidului național și-au schimbat însă părerea și n'au mai respectat condițiunile luate. Astăzi, d-l general Averescu are deci cuvinte grele pentru nepriceperea acestor oameni, cari nu înțelegeau că între Ardeal și vechiul Regat nu mai este graniță, cari se sileau să tragă o linie de separațiune între cele două provincii și cari nu priveau guvernul Vaida drept un guvern al României întregi, ci drept un guvern ardelean.

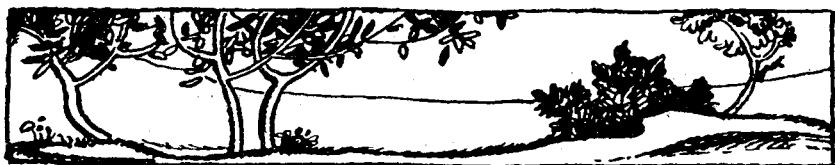
D. general Averescu a deslușit, apoi multe din impulsurile tainuite ale frunțașilor partidului național. I-a invinovățit fără inconjur, că obișnuiți să se opună mereu stăpânirii ungurești de altădată, au adoptat și față de guvernele din București aceeași atitudine de ostilitate, crezând că pot asmuți asupra vechiului Regat întreg dușmănia declarată a întregului Ardeal. A reamintit propunerile repetate făcute de dnii Iuliu Maniu și Al. Vaida, pentru a se ajunge la o înțelegere, a arătat cum partidul național s'a făcut, acum doi ani, unealta liberarilor pentru a aduce pe d. I. I. C. Brătianu la guvern și a încheiat așa: „*in orice caz țin să se știe, că dacă o contopire între cele două partide nu s'a făcut, vina nu este nici a mea, nici a lui Octavian Goga.*”

Nici noi n'am făcut vreodată altceva, în paginile *Țării Noăstre*, decât să apăsăm, — poate cu ceva mai puține menajamente, — pe buba care roade partidul național. Cași d. general Averescu, am constatat refuzul de adaptare la împrejurările schimbate, al învierșunașilor noștri adversari. Cași d. general Averescu ne-am străduit să arătăm că au se poate face politică în Ardeal, oprindu-țe la vechiul stâlp de graniță, sfărâmat. Cași d. general Averescu am constatat lipsa totală de simț politic al acestor frunțași anchilozași în formele unui trecut îngropat. Cași d. general Averescu am crezut și credem mereu, că numai un organism politic unitar, întins pe toată suprafața țării, în care barierele dintre provincii s'au topit la flacăra marilor preocupări de interes general, e capabil să rezolve problemele de consolidare a statului, cari sunt ale țării întregi, nu ale unui fragment din teritoriul ei.

Dar, d. general Averescu mai are speranța că o contopire între cele două partide tot e cu puțință. Noi, cari cunoaștem prea bine pe conducătorii partidului național, suntem convinși, din nefericire, că avantajele unui asemenea act politic nu vor fi înțelese în tabăra protivnică.

În schimb, lumea din Ardeal va pricepe că partidul poporului, — după expresia proprie a șefului său, — „va ajunge în curând la o așa tărie, încât să se poată măsura singur în luptă, cu partidul liberal.” Prima întrunire a partidului poporului, la Oradea Mare, a dovedit că această convingere e cât se poate de îndreptățită. Căruța vremii nu așteaptă totdeauna pe cei cari rămân în urmă...

ION BALINT

G A Z E T A R I M A T Ă

Un guvern pe sprinceană

— Reportaj politic —

*Sosesc de pretutindeni, tot știri îngrijitoare.
Nemulțumirea 'n țară sporește tot mai tare,
La Zürich leul, bietul, se face tot mai mic,
Din gazul dela Turda nu exportăm nimic,
In fiecare oră, o nouă deraiere,
In fiecare clipă, simțim câte o durere,
Ba se scumpesc bostanii, ba soba scoate fum,
Ba Ion Agârbiceanu mai scoate un volum,
Mizerii de tot felul și lipsuri felurite
Lovesc în viața noastră cu ghiare otrăvite...
Deci, dacă iadul ăsta nu vi-l doriți etern,
O singură soluție aveți: un nou guvern.*

*Un nou guvern.. Desigur, ușor de spus, dar care
Din multele partide politice, e 'n stare
Să reînvie vremea slăvită de părinți,
Din Giurgiu 'n Șeica Mare și dela Iași la Vinț?
Ei bine-acum se știe din Nistru până 'n Tisa
(L'a publicat în foaie și domnul Bornemisa)
Că, după trudă multă, pe Someș, înșfârșit,
Miraculosul nostru guvern a fost găsit.*

In fruntea cârmuirii, *energicul Ghiulucă*
 Cu multă îndrăsneală tot greul o să-l ducă,
 (Lăudat a fost, de-apururi, mărețul său curaj,
 De când pleda procese pe patru zloți la Blaj)
 Dar, neavând venituri, va rămânea 'n fotoliu
 Ministru-președinte și... fără portofoliu.
 Ministru de finanțe, tot Sever Dan va fi, —
 Căci numai el e 'n stare valu'ra a ne 'ntări.
 (Și-acum trei ani, când cursul coroanei leșinase
 Pe-un leu, tot numai dânsul coroanele-și schimbase.)
 Deci, respira-vom iarăș, adânc, din plini bojoci,
 Când visteria țării se va muta la Moci.
 Ministru de justiție, distribuind dreptatea,
 Uimind cu erudiția chiar și străinătatea
 E destinat să fie Dobrescu Aurel:
 (Cu procurorii, nimeni n'a stat mai des ca el...)
 Lui Vaida dela Renner, de drept i se cuvine
 Resortul de Afaceri, cum să le zic? străine...
 De când ședea la Karlsbad, departe de guvern,
 Se pricepea, ca medic, în orice leac extern.
 Cu Fagure la Școale, cu Honigman la Culte,
 Reforme excelente se vor vota (și multe) —
 Iar căile ferate reface-s'or deplin
 Când vor primi poruncă din Dicio Sân Mărtin...

O, cât ar fi de bine să se 'mplinească visul
 Și acest guvern să vină... Ar fi chiar paradisul!...
 Dar, parcă văd că totul va rămânea pe loc.
 Sărmană Românie, ce stat fără noroc!

EMIL ROZENTHAL

membriu în „Sindicatul ziaristilor bănățeni.

INSEMNĂRI

Minciuni ridicole. *Patria* a închinat deunăzi un prim articol adunării dela Oradea Mare a partidului poporului. Nu ne-am așteptat, firește, la binevoitoare comentarii și nici nu ne-am fi mirat, dacă ziarul d-lui Iuliu Maniu ar fi căutat să știrbească, prin meșteșugite trucuri reportericești, însemnătatea acestei manifestații politice. *Patria* nu se mulțumește însă cu atât. Potrivit unui vechi obicei, de care nu se mai poate desbăra, ne minte pe toți dela obraz, anunțând că n'au participat la întrunire decât vreo... patruzeci de țărani, că oratorii au fost interpuși de asistență și că, se înțelege, s'a strigat tot timpul: „Trăiască Iuliu Maniu și trăiască Romulus Boilă!“

Pentru cei cari au asistat la adunarea dela Oradea Mare nu mai e nevoie de nici un adaos din partea noastră la ineptiile de mai sus. Ele nici nu se adresează de altfel acestora, ci scopul rafinatei coțcării informative e să inducă în eroare mai ales opinia publică din vechiul Regat, — prin intermediul filiatelor dela București, — urlând încă odată Ja cele patru vânturi, că nu există în Ardeal decât un singur organism politic: partidul național; că lumea nu vrea să știe aci de alți oameni, decât de cei înscriși (sau numai născuți) în partidul na-

țional, și că e de ajuns să apară la cafenea un „trădător“ care a renunțat la geniala conducere a d-lui Iuliu Maniu, pentru ca tot personalul de serviciu și, tot publicul consumator să izbucnească în urale, aclamând partidul național...

Ei bine, când are să se sfârșească odată cu aceste minciuni ridicole? Am fost și noi la Oradea Mare, și declarăm categoric în acest loc, fiind gata să dovedim cu două mii de martori, că niciunul din oratorii partidului poporului n'a fost interupt (numai un singur agent liberal a încercat să mormăie la un moment dat numele d-lui general Moșoiu) și cu atât mai puțin s'a găsit cineva care să strige: „Trăiască Iuliu Maniu și trăiască Romulus Boilă!“ În cece privește reușita întrunirii, știm foarte bine ce surprindere amară a deslănțuit în rândurile adversarii noștri, când aceștia au aflat că peste optzeci de profeți, și toți, dar absolut toți protopopii din județul Bihorului, sunt înscriși în partidul poporului, soldați devotați ai acestuia.

Crede d. Iuliu Maniu că întrebându-țând aceste mărunte excocherii de gazetă poate salva blazonul din ce în ce mai compromis al partidului pe care-l fericește cu șefia sa? Sinceritatea e, într'adevăr, o marfă rară în politică. Mai ales, din partea fostului

președinte al Consiliului dirigent nu se așteaptă nimeni la așa ceva. Dar de aici, până la o atât de nerușinată contrafacere, mai e totuș o cale lungă de străbătut. Ar fi putut *Patria* să se oprească cel puțin la jumătea drumului...

D-l Goldiș nu mai face politică?

O gazetă din Brașov ne aduce știrea că d. Vasile Goldiș, ar fi demisionat în scris din partidul național, hotărît fiind să nu mai facă politică. Nu știm de unde deține această informație confratele nostru, credem însă, că la mijloc trebuie să fie o eroare. *Adevărul* a publicat, zilele trecute, mai multe declarații ale d-lui Goldiș, din cari reiese cu totul altceva. Noul președinte al „Asociației” continuă să facă politică, și încă o politică foarte originală. Iată de pildă, un fragment din amintitele declarații:

— „Par'că degetul lui D-zeu lucrează în direcția indicată de mine înainte cu doi ani. Blocul ardelenesc dacă pare constituit, și dacă își dă mână cu cei buni din vechiul Regat, statul român va putea fi pus pe baza moralității, cinstei și omeniei. Ardealul este chemat să ridice steagul acestor principii. Va trebui să vină solidarizarea. Formula în care se va face încă nu este găsită, însă circflă în aer dorința generală de a aduna toate forțele morale și politice într'un singur bloc, care în alianță cu ce este mai bun în vechiul Regat să constituie acea forță formidabilă morală capabilă să consolideze noul stat”.

D-l Vasile Goldiș crede, că această fermecătoare idee a „blocului ardelen”, încheiat bineînțeles în jurul partidului național, ar putea să fie realizată prin mijlocirea „Asociației”. Adică, se adeverește ceea ce am prevăzut dela început. Naufragiații politici ai Ardealului nădăjduesc să se

refacă pe malurile vechiului așezământ cultural dela Sibiu.

Se înșeală însă, nefericiții corăbieri; pentru ideile năstrușnice și mântuitoare de țară ale d-lui Goldiș, nu e loc decât într'o singură parte: în muzeul „Asociației”.

Acolo ar și trebui să fie depuse.

„Fascism”. — Sunt foarte amuzante concluziile pe care o parte din cunoscuta noastră „presă independentă” găsește cu cale să le scoată în legătură cu recentele declarații ale amiralului Horthy. În special, d. Emil D. Faguré dela *Lupta*, care de obicei e plin de șiretenie, ca un sac încărcat de purici, înjghebează o abilă argumentație pentru a dovedi că „pericolul șovinismului maghiar” n'ar fi atât de serios, dacă n'ar exista, în România, un început de mișcare fascistă. Adică, lucrurile s'ar descurca în capul patrioților din strada Sărindar, cam așa: „Fascismul antisemit din Ardeal se organizează la lumina „ungurilor cari se deșteaptă”, pentru fascismul italian, pe care-l scomptează ca ajutor, pentru ziua când vor încerca să implante drapelul maghiar în creștetul Carpaților...”

Cum se vede, intriga se îndreaptă împotriva valurilor de mișcare națională, cari s'au ivit, după cât se pare, în vremea din urmă, cu mai multă vioiciune. Dar, pentru ce sunt atât de temători, rozenthalii? Pentru ce pun la cale denunțuri, honigmanii? Dacă așa numita mișcare fascistă e o primejdie pentru siguranța internă a României, să ni se spună. Și mai ales, să ni se dovedească. Dar, numai de groaza altora în fața untului de rechină, — purgativul legionarilor lui Mussolini în Italia, — să credem basmul cu legătura dintre „ebredii” lui Héjjas și frământarea tinerească din Universități și să suspectăm pe

studenți de trădare de țară, numai pentru că sunt „antisemiți“ cași amiralul Horty, e prea mult.

Aici ne oprim, zămbim, și nici măcar nu ne mai indignăm.

Teatrul din Cluj și-a deschis din nou porțile, la începutul lui Septembrie, inaugurând a cincea sa stagiune, cu o bună reprezentație a lui *Vlaicu-Vodă*. Ne-am regăsit cu aceeași plăcere în mijlocul unui public românesc, din ce în ce mai înțelegător și din ce în ce mai numeros, și am ascultat cu aceeași înaltă satisfacție artistică versurile, încărcate de sonorități pline, din drama istorică atât de sănătos clădită a dlui Alexandru Davila. O corectă interpretare, în fruntea căreia d. Zaharie Bârsan a fluturat o nobilă amplasare a gestului și o rară prestanță de atitudine scenică, ne-a mulțumit în de ajuns, știind să prețuim după cum se cuvine avântul micii trupe, — în înțelesul ostășesc, — a Teatrului din Cluj.

Să nădujduim, că ecoul aplauzelor din cea dintâi seară de spectacol a anului acesta, se va prelungi până la sfârșitul unei noi și mănoase stagiuni. Așteptăm.

O ligă despre care nu se mai vorbește. Este „Liga drepturilor omului“, înființată la București, din inițiativa meritului moralist, care este d. N. D. Cocea. Noi am mai fost în fericita situație de a ne ocupa în paginile *Țărei Noastre* de ingenioasa asociație, prezentând în treacăt publicului nostru pe desinteresații ocrotitori ai democrației române: Albert Honigman, Iacob Rozenthal și Adolf Ștern.

Dela o vreme încoace, nu se mai aude însă nimic de „Liga drepturilor omului“. Pe d. Costa-Foru nu l'am mai întâlnit pe drumurile Ardealului, ținând sfat la cafenea cu minoritățile

maghiare, pe d. Const. Mille nu l'am mai auzit suspinând de mila atentatorilor dela Senat, pe d. Dim. Dobrescu nu l'am mai surprins scriind cu picioarele articole împotriva absolutismului...

Mai este o unică speranță. Ziarele anunță că la începutul lunii Octombrie se va judeca la București, apelul d-lui N. D. Cocea, condamnat după cum se știe la 6 luni închisoare pentru ofense grave aduse Suveranului țării. „Liga pentru drepturile omului“ are ocazia să iasă din apatie, și să întreprindă o acțiune energetică pentru salvarea întemeietorului ei.

În jurul valutei noastre. D-l C. Argetoianu a tipărit la Craiova, în editura „Ramuri“, o broșură de 50 pagini, cu titlul de mai sus, schițând în linii limpezi și îndrăsește, o nouă deslegare a crizei financiare prin care trecem. Intr'o rapidă examinare a situației actuale, înlăturând amănunțele inutile și întemeiând întreaga sa demonstrație pe fapte de toți cunoscute, d. C. Argetoianu scoate la iveală, cu oarecare cruzime chiar, toate anomaliiile vieții noastre economice. Greșala inițială a conducătorilor politici, — ni se spune, — a pornit dela o nejustificată încredere în însănătoșirea leului. S'a crezut în puterea *etalonului-credit*, adică totul a fost clădit pe ideea că refacerea creditului statului va fi suficientă pentru ridicarea valutei naționale. Nu s'a întâmplat însă așa. Deși bugetele din 1920, 1921 și 1922 au însemnat din an în an un progres continuu, deși cupoanele s'au plătit în străinătate, deși bonurile de tezaur s'au consolidat, deși transporturile s'au îmbunătățit cu 300 la sută, deși cifra exportului a fost ridicată dela 104 milioane în 1919 la 3 miliarde și jumătate în 1920, — totuși, nicio ameliorare nu s'a observat în puterea de achiziție a mo-

nedei noastre. Dimpotrivă. Bilanțul de astăzi se poate rezuma, prin urmare, astfel:

1. O circulațiune monetară redusă la o putere de schimb atât de mică, încât nu poate face față trebuințelor statului și cererilor comerțului și industriei. Lipsa și scumpetea banilor paralizază orice inițiativă, pe întreg terenul activității economice.

2. Un buget insuficient, care nu corespunde nevoilor țării. Sumele alocate pentru material și lucrări, permit cu greu întreținerea, dar exclud completarea și dezvoltarea utilajului public. Sumele destinate personalului nu permit o sporire a lefurilor funcționarilor și impiegaților, în raport cu deprecierea monetei, depreciere însoțită de o scumpire paralelă a vieții. Insuficiența bugetului îngreunând și plata datoriilor statului, mai contribuie și prin aceasta la discreditarea țării.

3. Un regim de comprimare a prețurilor, fără care un buget conceput pe o valoare fictivă a leului nu poate fi aplicat. Regimul de comprimare a dus la devalorizarea producției și prin urmare la o sărăcire continuă.

Soluțiile d-lui C. Argetoianu, în fața acestor stări de lucruri, se reazimă pe principiul călăuzitor al sincerității monetare. Arătând că, de fapt, nu există propriu zis o inflațiune (banii aflați azi în circulație, în România întregită, reprezintă un total de 250 milioane lei-aur față de 700 milioane lei-aur în vechiul Regat de ieri) — d.

C. Argetoianu propune ridicarea măsurilor prohibitive, libertatea comerțului, părăsirea politicii de comprimare a prețurilor, sporirea numerarului aflat în circulație și, în sfârșit, o reformă monetară radicală, menită să ne dea o nouă monetă, sănătoasă, înlocuind pe cea de astăzi.

Dar, asupra acestei reforme monetare, d. C. Argetoianu făgăduiește că va reveni.

Paukerow caută ocupație. Aflăm, cu destulă părere de rău, că simpatia noastră gazetărească, vechiul ziarist ardelean, demnul urmaș al lui Gheorghe Barițiu, — d. Leonard³ Paukerow, într'un cuvânt, — se află astăzi în disponibilitate. Tocmai când se avântase mai curajos în ițele tenebroase ale senzaționalei afaceri Mold, distinsul colaborator dela Cluj al d-lui Iuliu Maniu a părăsit redacția ziarului *Presă*. Încă odată, regretele noastre...

Tot răul are însă și un bine. Nădăjduim deci, că în foarte scurtă vreme, pricepând Paukerowul nostru că ziaristica e o ingrată meserie, care nu rentează și în care nu dai decât peste decepții, se va deda iar indeletnicirilor pe cari le-a părăsit altădată. Ba, ni se spune chiar că viteazul Leonard s'a și decis să se apuce de altă negustorie. Oscilează însă între comerțul cu șireturi de ghețe și specula asupra hainelor vechi.

Când s'o hotări, vom afla și noi poate, noua ocupație a d-lui Leonard Paukerow.